

12.HAFTA

Nietzsche

Friedrich Wilhelm Nietzsche, 19.yy'a ait bir filozof olmakla birlikte, 19.yy'ın geleneksel filozof tanımlarının dışında durur. Kendisinin kehaneti ile söylenirse, gelecek yüzyıl için düşünmüş ve yazmış bir filozoftur.

Onun yazıları klasik anlamda bir felsefe dili ile yazılmamıştır. Edebi bir söylem biçimi içinde, metafor, ironi kullanarak coşkulu bir anlatımı vardır. Bununla birlikte her bir metin felsefe, ahlak, modern kültür, din üzerine yoğun bir eleştiri içerir.

Bu eleştiriler belirli bir söylem biçiminde gelişirken, temel kavramsal bir düşünce biçimi de oluşturur. Özellikle de Apollon-Dionysos düalizmi ile başlayan eleştirel çözümlene biçimi, "üstinsan", "perspektivizm", "ebedi döngü", "güç istenci", gibi teorik yaklaşımlar ile tamamlanır.

Nietzsche, Bonn Üniversitesinde teoloji yanı sıra klasik diller alanında öğrenime başlamışsa da (1864), çok geçmeden teolojiye olan ilgisi son bulur. Yazmış olduğu *Yazgı ve Tarih* (1862) başlıklı yazısında tarih araştırmalarının Hristiyanlığın varsayımlarını olumsuzladığını dile getirmişti. Sonraki dönem kısa yazılarında ve mektuplarında dinsel konular ile ilişkisini kestiği açıktır. Kız kardeşi Elisabeth'e yazdığı mektupta, "gerçek" için sorgula, der.

Nietzsche'nin bundan sonra asıl ilgisi filoloji olur.

Felsefeye ilişkin önemli sayılabilecek gelişme, Schopenhauer'un çalışmalarını incelemiş olmasıdır (1865). Yorumcular, Nietzsche'nin felsefeye ilgisinin gerisinde Schopenhauer'un olduğu konusunda hem fikirdiler. Özellikle de bir kitapçıda rastlantıya bulup okuduğu Schopenhauer'ın, *İstenç ve Tasarım Olarak Dünya* adlı kitabından sonra, onunla özdeşim kurar. Nietzsche, bu konudaki ilgisini *Eğitici Olarak Schopenhauer* (Zamana Aykırı Düşünceler'in 3. cildi) adlı denemesinde gösterir.

Nietzsche'nin, filoloji alanında çizdiği başarılı profil, 24 yaşında da olsa, Basel Üniversitesi'nde (İsviçre) klasik filoloji profesörlüğü kadrosunda çalışma daveti almasını sağlamıştır.

Nietzsche'nin açılış konferansı olarak seçtiği "Homeros ve Klasik Filoloji" konusu, onun felsefi gelişimi boyunca etkisi sürecek olan Grek kültürünün, Grek düşünme biçiminin ondaki temellerini göstermesi açısından önemlidir.

Nietzsche, düşünceleri kadar duygusal dünyasını da etkileyen Richard Wagner ile tanışır (1868). Süreç içinde dostlukları ve paylaşımları artar. Nietzsche, *Trajik Düşüncenin Başlangıcı* adlı denemesinin el yazmalarını Wagner'in eşine hediye eder (1870).

Nietzsche'nin ilk kitabı sayılabilecek *Trajedinin Doğuşu* (1872) yayınlanır. Kitap filoloji ve felsefe arasında –ya da her ikisinin karışımı- olması nedeniyle yeteri kadar ilgi görmemiştir.

Nietzsche, *Zamana Aykırı Düşünceler* olarak derlenen dört ayrı deneme yazar (1873-1876). Bunlar: (1) David Strauss: İtirafçı ve Yazar, (2) Tarihin Yararı ve Yararsızlığı Üzerine, (3) Eğitici Olarak Schopenhauer, (4) Richard Wagner Bayreuth'ta.

Bu yazıların ortak özelliği, Nietzsche'nin kültüre –özellikle de Alman kültürüne- yönelik eleştirisi içermesidir. Kültür konusunda temel ilgisi, Grek felsefe ve edebiyat yazınındaki yaratıcı niteliğin uyandırılmasıdır.

Nietzsche'nin eleştirel tavrı giderek daha da genişler. *İnsanca, Pek İnsanca*'da (1878) eleştirisi konusu kültürden daha fazla, bunu yaratan neden olarak gördüğü metafizik, ahlak, din gibi doğrudan felsefeyi ilgilendiren konulardır. Eleştiriler daha serttir, ama giderek daha kuramsallaşmaya yönelir. Hatta kendisini etkileyen Schopenhauer ve Wagner'i pesimist olmakla yargılar ve onlardan kopar.

Bu süreçte sağlığı giderek daha fazla bozulur ve Basel üniversitesindeki çalışmalarına ara vermek zorunda kalır (1879).

Bu bağımsızlaşma, seyahat etme ve serbest düşünme fırsatı sağlar.

Rapallo'da (İtalya) *Böyle Buyurdu Zerdüş*'ün ilk bölümünü yazar. Kitap basıldığında (1885), ilgi Nietzsche'nin beklediği gibi olmamıştır. Schopenhauer'dan felsefi olarak, Wagner'dan dost olarak kopmuş Nietzsche'nin münzevi yaşamı, giderek Zerdüşvari bir yaşama dönüşmüştür. Öyle ki, Zerdüş'teki tanrı karşıtı tavrı, onun çalışma hayatı için de sorun olur (Leipzig Üniversitesine çalışma başvurusu bu nedenle reddedilir).

İyinin ve Kötünün Ötesinde kitabının baskısı için çabaladığında, işsiz, yalnız, parasızdır.

Nietzsche, kötüleşen sağlık durumuna rağmen *Ahlakın Soykütüğü* (1887) başlıklı kitabını tamamlar. Çalışmaları sırasında oluşturduğu notlarını düzenleyerek *Putların Alacakaranlığı* ve *Deccal*'i tamamlar (1888).

Nietzsche'nin ölümünden sonra, onun el yazmalarından derlenerek yayınlanan *Güç İstenci* başlıklı kitap, içerdiği kimi cümlelerin Nietzsche'ye aitliği konusundaki kuşkulardan dolayı, tartışmalıdır.